

PARADIGMAVÁLTÁS AZ ŐSTÖRTÉNETBEN

→ A finnugor alapokon álló, a pártállam által kijelölt vezető kutatók ellehetetlenítették a kaukázusi és a Kubánvidéki kutatásokat, gyakran kigúnyolva azokat, akik az általuk mesének titulált nemzeti krónikáink alapján keresték a magyarság őshazáját – mondta lapunknak **M. Lezsák Gabriella régész** [→ Belföld 4. oldal](#)

„A kommunizmus idején bebetonozódott finnugor dogma miatt blokkolódott a téma, a finnugor alapokon álló, a pártállam által kijelölt vezető kutatók ellehetetlenítették ezt az irányvonalat”

Paradigmaváltás az őstörténetben

Lázin Miklós András

Aki érdeklődik a magyar őstörténet iránt, annak érdemes lesz odafigyelnie a közeljövő hazai tudományos folyamataira, mert a természettudományos módszerek robbanásszerű fejlődése, a kutatás szabadsága és a kormányzat minden eddigénél nagyobb anyagi ráfordítása alapjaiban fogja megrendíteni az elmúlt fél évszázadban begyepesedett dogmákat – mondta lapunknak M. Lezsák Gabriella régész, az MTA BTK Magyar Őstörténeti Témacsoportjának kutatója, aki a Kaukázus és a Kubán-vidék térségében az elmúlt években több alkalommal szervezett és vezetett régészeti kutatóutakat.

– **Mi volt a célja az expedícióknak?**

– A helyi múzeumok 9–10. századi leletanyagának tanulmányozása, a honfoglaló magyar jellegű leletek felgyűjtése, dokumentálása és a helyi régészekkel való kapcsolatfelvétel. A kutatóutak sikeresek voltak, a térségben dokumentált magyar jellegű leleteket azóta is folyamatosan közlik tudományos folyóiratok.

– **Mégis, mi indít arra egy fiatal kutatót, aki ráadásul háromgyermekes édesanya, hogy régészeti expedíciókat vezessen egy olyan területre, amely az etnikai villongások miatt veszélyesnek számít?**

– Az igazság keresése és a hiánypótlás. Az elmúlt években a magyar őstörténeti kutatásoknak újabb lendületet adott, hogy orosz régészek a Dél-Urál és az attól keletre eső nyugat-szibériai területeken honfoglaló magyar jellegű leleteket találtak. Megtörtént a leletek magyar részről való értékelése, aminek az eredménye röviden úgy foglalható össze, hogy a magyarságnak ebben a térségben lehetett az őshazája, és viszonylag gyorsan, egy 9. század eleji konfliktus miatt alig néhány évtized alatt innen költöztek be a Kárpát-medencébe. Amikor nyilvánvalóvá vált számomra a jelenlegi régészeti irányvonal egyoldalú szemléletmódja, akkor fogalmazódott meg bennem, hogy érdemes lenne végre a nemzeti krónikás hagyományok mentén is újraindítani a megszakadt kutatásokat. Ez pedig egyértelműen a Kaukázus térségébe és az ahhoz észak-nyugati irányban kapcsolódó Kubán-vidékre vezet. A Kaukázus térsége egyébként ma már korántsem olyan veszélyes terület, kutatótársaimmal, az erdélyi magyar régésszel, Gáll Erwinnel, Somfai Kara Dávid turkológussal és Avar Ákos orientálistával teljesen szabadon, biztonságban utaztunk.

– **Mi lehet az oka annak, hogy a hazai régészszakma többsége csak az Urál vidékére fókuszál, és az attól délebbi területeket nem veszi figyelembe?**

– A 19. század második felében az összehasonlító nyelvudomány a finnugor nyelvcsaládba sorolta a magyar nyelvet, és az erre épülő történeti értékelésekben ettől kezdve egynek vették a nép történetét a nyelv történetével. A 19. század végére két fő irányvonal bontakozott ki a magyar őstörténeti kuta-

tásokban: az egyik főként a nyelvészeti adatok alapján a Volga-Urál vidékén és Nyugat-Szibériában kereste a magyarság őshazáját, míg a másik jóval délebbi területeken, összhangban az Árpád-kori krónikák magyar eredethagyományával, és az írott kútfők túlnyomó többségével. A finnugor dogmát követi az az irányvonal, ami kizárja a Kaukázus és a Kubán-vidék térségét a vizsgálódásokból. Ez a könnyebb út, hiszen ha függetlenül juttatjuk magunkat a finnugor szemlélettől, akkor választ kell adnunk arra a kérdésre, miért van hasonlóság a magyar nyelv és az obi-ugor nyelvek között. Ez azonban egyáltalán nem feloldhatatlan kérdés, hiszen a magyarság nyelvének abban a korszakában, amit a nyelvészek ugor kornak neveznek, kapcsolatba kerülhetett egy kisszámú szibériai népességgel, a későbbi obi-ugorok elődeivel, akik átvettek nyelvét és bizonyos fokig abban az archaikus állapotban őrizték meg, a nagyszámú magyarság nyelve viszont tovább alakult. Ezt az elképzelést támogatja az is, hogy a magyarság antropológiai arculata teljesen eltér az őslakos szibériai obi-ugorokétól. Egyébként már maga a finnugor elnevezés is megkérdőjelezhető, hiszen az ugor népnév alatt nem a történelemben valóban jelentős szerepet játszó ugor népeket, a magyarokat, bolgárokat, kutrigur, utrigur stb. népeket értik, hanem két kis lélekszámú, oroszul jugrának nevezett népet.

– **A genetikai vizsgálatok is új eredményeket hoztak az őstörténeti kutatásokban. A szegeói egyetem kutatócsoportja szerint a honfoglaló magyarság génállománya a hun rokonságot bizonyítja. Egy másik kutatócsoport eredménye szerint viszont megvan a bizonyíték a finnugor eredetükre, mivel azonosították egy olyan génállományt, ami a mai magyarokon és székelyeken kívül csak a legközelebbi nyelvrokonaiknak tartott obi-ugorokban, a baskirokban és a volgaitatórokban van meg.**

– A szegeói egyetem Genetikai Tanszékén a Török Tibor és Neparáczki Endre nevével fémjelzett kutatások valóban nagyon fontosak, hiszen egzakt módon valószínűsítették a hunmagyar folytonosságot, vagyis azt, amit az Árpád-kori krónikák állítanak. Genetikailag is alátámasztották, hogy a hunok valószínűleg egy kevert ugor-ogur, azaz a bolgár-törökökhöz közel álló népesség lehetett. A finnugori népekkel csak az évezredek ugor-ogur kultúris hatás okozhatta, hogy nyelveink közeledtek egymáshoz. A genetikai kutatások fontos tanulsága, hogy a régészetnek nem az a feladata, hogy illusztrációként szolgáljon a nyelvudomány téziseihez. Ami a másik kutatócsoport eredményeit illeti, fontosak ezek is, ám a ma élő emberekből vett mintákból levonható következtetések során óvatosan kell eljárni, nem melleleg ez a génállomány a mai kazahokban is megtalálható. Paradox, hogy amíg az MTA a finnugor rokonságról szóló vizsgálatok eredményeit propagálja, ráadásul egy százaléknyi genetikai arányra hivatkozva, addig a szege-

di kutatók eredményeitől, amelyek a honfoglaló jóval magasabb arányú belső- és közép-ázsiai kapcsolataira mutattak rá, mereven elzárkóznak.

– **A kétkedők itthon hogyan fogadták, hogy mégis vannak a kérdéses területeken honfoglaló magyar jellegű leletek?**

– Tanulságos volt számomra, hogy azok, akik ezeket a területeket eddig negligálták, most hivatkozás nélkül használják publikációjukban azokat a leleteket, amelyeket mi mutattunk be a hazai kutatóknak. Tehát mivel már nem lehet a szönyeg alá söpörni a tényeket, előre menekülnek, és megpróbálnak az élére állni ennek a kutatási iránynak is, vállalva akár etikátlan lépéseket. Ezeket azonban felül kell emelkedni, a lényeg, hogy ezek a leletek bekerüljenek a tudományos vérkeringésbe.

– **Nyilván önök előtt is jártak már a térségben olyan kutatók, akik a magyarság nyomait keresték.**

– Mivel az Árpád-kori krónikákban fennmaradt magyar eredethagyomány legősibb rétege a Meotiszhoz, vagyis a mai Azovi-tenger partvidékéhez, a Kubán-vidék és a Kaukázus térségéhez köthető, teljesen nyilvánvaló volt, hogy a középkor folyamán a keleten maradt magyarság felkutatása is ezeken a területeken kezdődött meg. A Csodaszarvas monda szerint a Meotisz és a Kubán-vidék volt a magyar etnogenezis színhelye és részben ide vonatkozhat az ősi Kézai Simon krónikájának Szkítia, Transzkaukázia, a Kaukázuson túlrá pedig a Terra Eviláth, vagyis az Eviláth földje megnevezés is. Terra Eviláth, ahol a magyar krónikák szerint Ménróth király és fiai, Hunor és Magor éltek, a Bibliában is szerepel, tehát valóban létező földrajzi terület volt a Kaukázus déli térségében. Bár Hunor és Magor Meotiszba költöztek, Kézai szerint Ménróth és a többi fia Perzsiában maradtak, és a Kézai-krónika születésének idejében, a 13. század utolsó harmadában is ott éltek. A 13. században IV. Béla magyar király megbízásából a domonkos rendi szerzetesek szintén a Kaukázus térségében keresték a keleten maradt magyarok nyomait, és ez az irányvonal később is meghatározó maradt, a nagyszabású, 19. század végi Zichy-expedíciókig bezáróan. A kommunizmus idején bebetonozódott finnugor dogma miatt blokkolódott a téma, a finnugor alapokon álló, a pártállam által kijelölt vezető kutatók ellehetetlenítették ennek az irányvonalnak a kutatását, gyakran gúnyolva azokat, akik az általuk mesének titulált nemzeti krónikáink alapján közelítették a témához.

– **Milyen tapasztalatokkal érkeztek haza a kutatóutakról?**

– Az elmúlt négy év alatt az összes észak-kaukázusi köztársaságba eljutottunk. Karacsaj-cserkesz, kabard-balkár, ingus, csecsen, észak-oszét, dagesztáni múzeumok 9–10. századi leleteit néztük át és nagyon sok párhuzamot találtunk a Kárpát-medencei leletanyaggal. Egyértelmű, hogy a Kaukázus északi előtere, a Kubán-vidék és az attól észak-

M. Lezsák Gabriella kutató szerint a régészetnek nem az a feladata, hogy illusztrációként szolgáljon a nyelvudomány téziseihez

Fotó: MH

– **Az önkéntesekkel kapcsolatban került helyi kutatóknak mi a véleményük honfoglaló magyar jellegű leletek keresek?**

– Rendkívül segítőkészen állnak hozzánk. Az első kutatóút során találkoztunk egy idősebb régésszel a Középső-Kaukázusban, aki elmondta, hogy évtizedekkel ezelőtt hiába próbálta felvenni az egyik magyarországi vezető régésszel a kapcsolatot, jelezve, hogy honfoglaló magyar jellegű leletek vannak a térségben, válaszra sem méltatták. Mi csak a jéghegy csúcsát láttuk, és nyilvánvaló, hogy a leletek szisztematikusan feldolgozása magyar részről sok időt és számos elhivatott kutatót igényelne. Tapasztalataim szerint a helyi régészeket is be lehet vonni, abszolút nyitottak.

– **Mik lehetnek a következő lépések?**

– Nyáron egy Kubán-vidéki lelőhelyen tervezünk közös ásatást az orosz kollégákkal. Reményeink szerint sikerül további sorkat feltárni, így genetikai vizsgálatokra is sor kerülhet. Hosszú évtizedek mulasztását kell pótolni. Aki érdeklődik a magyar őstörténet iránt, akinek fontos a nemzeti identitása, és hogy honnan származik a magyarság, annak érdemes lesz odafigyelnie a közeljövő hazai tudományos folyamataira, mert a természettudományos módszerek robbanásszerű fejlődése, a kutatás szabadsága és a kormányzat minden eddigénél nagyobb anyagi ráfordítása alapjaiban fogja megrendíteni az elmúlt fél évszázadban begyepesedett dogmákat. A paradigmaváltás elkerülhetetlen lesz. ■